

POSTANOWIENIE

19 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 19 lutego 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.C.

przeciwko B. S.A. w G.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej M.C.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z 11 stycznia 2023 r., III Ca 665/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od M.C. na rzecz B. S.A. w G. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 9 marca 2022 r., I C 3140/19, Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowego kredytobiorcy 19 913,55 zł z odsetkami tytułem zwrotu części spłat kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF), stanowiących świadczenie nienależne ze względu na niedozwolony charakter marży banku stosowanej przy przeliczaniach walutowych na potrzeby indeksacji, i oddalił powództwo co do żądania zwrotu pozostałej części spłat, ze względu na ważność umowy kredytu z wyłączeniem marży.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił apelację powodowego kredytobiorcy.

Sąd ten ustalił, że 12 maja 2008 r. kredytobiorca zawarł z poprzednikiem prawnym pozwanego banku umowę kredytu na 246 761,90 zł, indeksowanego kursem CHF. Indeksacja miała polegać na przeliczeniu wypłaconego kredytu na CHF kursem kupna (stosowanym przez bank przy skupie franków), a następnie przeliczaniu każdej spłaty dokonanej w złotych na CHF kursem sprzedaży (stosowanym przez bank przy sprzedaży franków). Podstawą obydwu kursów był kurs średni NBP, który bank pomniejszał o swoją zmienną marżę kupna w celu uzyskania kursu kupna i powiększał o zmienną marżę sprzedaży w celu uzyskania kursu sprzedaży. Tak ustalone kursy kupna i sprzedaży bank ogłaszał na swojej stronie internetowej po godz. 15.00 i był on stosowany do przeliczeń wypłat i wpłat dokonywanych w dniu następnym.

Suma wypłaconego w trzech transzach kredytu 246 761,90 zł została przeliczona przez bank na 115 865,40 CHF, a przy przeliczeniu kursem średnim NBP z dnia wypłaty danej transzy suma ta wynosiłaby 112 708,84 CHF. Przy założeniu udzielenia kredytu wyrażonego stanowiącego równowartość 112 798,84 CHF bankowi do chwili zażądania zwrotu nadpłaty kredytu w kwietniu 2019 r. przysługiwały spłaty stanowiące równowartość 40 251,87 CHF (34.029,17 CHF tytułem kapitału i 6.222,70 CHF tytułem odsetek). Do kwietnia 2019 r. kredytobiorca spłacił 161 280,01 zł, co bank zaliczył jako równowartość 44 585,73 CHF, a przy przeliczaniu spłat kursem średnim NBP z dnia spłaty stanowiłyby równowartość 45 572,51 CHF. Zatem nadpłata wyniosła 5 320,64 CHF (45 572,51-40 251,97 CHF), co według kursu średniego NBP z 23 kwietnia 2019 r. stanowi 19 913,55 zł.

Sąd drugiej instancji uznał, że umowa kredytu jest ważna z wyjątkiem marży banku zmniejszającej kurs CHF przy wypłacie kredytu i zwiększającej go przy przeliczaniu spłat na CHF. Dlatego świadczeniem nienależnym, podlegającym zwrotowi na rzecz kredytobiorcy, jest nadpłata będąca skutkiem stosowania marży przy przeliczeniach walutowych.

Powodowy kredytobiorca zaskarżył wyrok Sądu odwoławczego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania ze względu na:

1) oczywistą zasadność następujących zarzutów naruszenia prawa materialnego:

a) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 353¹, 65 § 2 i art. 56 k.c. oraz w zw. z art. 6 i 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich przez podział klauzuli indeksacyjnej na części i stwierdzenie abuzywności tylko części klauzuli, co doprowadziło do utrzymania umowy na nowych, odmiennych warunkach;

b) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG przez uznanie umowy za ważną mimo udzielenia informacji, iż ryzyko związane z indeksacją dotyczy jedynie wysokości bieżącej raty z jednoczesnym wskazywaniem na stabilność kursu CHF;

c) art. 69 ust. 1 i 2 pkt 2 pr.bank. przez uznanie za zgodną z naturą stosunku prawnego kredytu umowę kredytu indeksowanego upoważniającą do jednostronnego oznaczania kursu waluty indeksacji bez obiektywnej i weryfikowalnej możliwości ustalenia kursu na podstawie umowy, wbrew uchwale Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22;

2) wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych:

a) czy w świetle art. 56 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 47 Karty Praw Podstawowych oraz zasady skuteczności prawa europejskiego w przypadku stwierdzenia przez sąd niedozwolonego charakteru jedynie części klauzuli składającej się na postanowienia umowy sprzecznej z naturą stosunku prawnego sąd powinien ocenić zgodność z naturą stosunku prawnego powstałego na mocy umowy pozbawionej klauzuli niedozwolonej oraz czy powinien z urzędu poinformować o konsumenta, iż skutek, do którego zmierza, jest możliwy tylko przy zrzeczeniu się ochrony wynikającej z prawa europejskiego;

b) czy zgodnie z art. 157 § 1 w zw. z art. 158 § 1 i art. 233 § 1 k.p.c. możliwe jest dokonanie przez sąd drugiej instancji nowych ustaleń faktycznych jedynie na podstawie protokołu skróconego z pominięciem protokołu elektronicznego, a przynajmniej wskazania jako podstawy nowych ustaleń jedynie protokołu skróconego;

c) czy zgodnie art. 6 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 podpisanie przez konsumenta blankietowego oświadczenia o pouczeniu go o

ryzyku związanym z umową przerzuca na konsumenta ciężar dowodu prostego i zrozumiałego charakteru warunku umownego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona z przyczyn podniesionych przez skarżącego wyżej w pkt 1.

1a Samodzielna ocena tylko postanowień o marży, wprowadzających tzw. spread (widełki) do przeliczeń dokonywanych kursem średnim NBP, była podstawą wielu orzeczeń Sądu Najwyższego: wyroki z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, z 30 października 2024 r., II CSKP 1939/22, z 22 lutego 2024 r., II CSKP 1468/22 i II CSKP 11/23, i z 20 czerwca 2023 r., II CSKP 1476/22, oraz postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z 20 czerwca 2024 r., I CSK 2997/23, z 6 listopada 2024 r., I CSK 3948/23, z 7 września 2023 r., I CSK 6562/22, z 27 września 2023 r., I CSK 16/23, z 25 września 2023 r., I CSK 862/23, i z 26 marca 2024 r., I CSK 6980/22. Tak liczne orzeczenia, oparte na tezie kwestionowanej przez skarżącego w pkt 1a, stoją na przeszkodzie uznaniu skargi za oczywiście uzasadnioną.

1b Skarżący, powołując się na orzecznictwo TSUE, podniósł, że niepełne przedstawienie przez bank ryzyka wynikającego z indeksacji (ryzyko kursowe) oznacza, że nie został spełniony wymóg sformułowania postanowień umowy w sposób jednoznaczny. Na podstawie art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. skutkiem braku jednoznaczności nie jest nieważność postanowienia umowy, a jedynie możliwość oceny tych postanowień w świetle zdania pierwszego tego przepisu, nawet jeśli postanowienia te określają główne świadczenia stron, wyłączone spod tej oceny co do zasady.

Skarżący zarzuca, że skutkiem braku wszechstronnego przedstawienia mu ryzyka kursowego jest abuzywność indeksacji, tj. abuzywność wszystkich postanowień składających się na indeksację. Zatem skarżący brak wszechstronnego pouczenia o ryzyku kursowym, immanentnie związanym z indeksacją, podnosi jednocześnie jako podstawę do uznania indeksacji za:

1) sformułowaną w sposób niejednoznaczny, czyli określoną w art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. podstawę zastosowania art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c.,

2) kształtującą obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszającą jego interesy, czyli określoną w art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. podstawę uznania indeksacji za niedozwolone postanowienia umowne.

Tymczasem w art. 385¹ § 1 k.c. są to odrębne przesłanki: brak jednoznaczności sformułowania jest przesłanką możliwości oceny postanowienia umowy pod kątem niedozwolonego charakteru (abuzowności), a sprzeczność z dobrymi obyczajami i rażąco naruszanie interesów konsumenta jest przesłanką uznania tego postanowienia za abuzywne. Jedna cecha postanowienia umownego nie może jednocześnie być podstawą uznania postanowienia za sformułowane w sposób niejednoznaczny i jednocześnie podstawą uznania go za kształtującą prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Brak wszechstronnego przedstawienia ryzyka kursowego nie jest uniwersalnym wytrychem do włamania się do systemu prawnego, ułatwiającym jednoczesne spełnienie wszystkich przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c.

Sąd drugiej instancji poddał mechanizm indeksacji ocenie pod kątem przesłanek abuzywności, a tym samym uznał za niejednoznaczne przynajmniej niektóre postanowienia umowy tworzące ten mechanizm za niejednoznaczne, w szczególności marżę. Zatem w celu wykazania oczywistej zasadności skargi kredytobiorca powinien wykazać oczywistą bezpodstawność tezy, że indeksacja, czyli obciążenie ryzykiem kursowym wyłącznie kredytobiorcy, jest sprzeczna z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy kredytobiorców. Taka teza nie może być oczywiście zasadna. Prawo, tj. art. 69 pr.bank., przewiduje umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, a jej istotą jest obciążenie wyłącznie kredytobiorcy ryzykiem wzrostu kursu waluty. Zakres udzielonych informacji może się stać istotny dopiero w przypadku nadzwyczajnego wzrostu kursu CHF i rozważania zastosowania art. 357¹ k.c. Sposób przedstawienia kredytobiorcom skutków przyjęcia na siebie pełnego ryzyka walutowego ma w świetle tego przepisu podwójne znaczenie, gdyż wpływa na:

1) ocenę, czy doszło do nadzwyczajnej zmiany stosunków (minimalizowanie ryzyka w informacji dla kredytobiorców sprawia, że mniejsza zmiana kursu uzasadnia zastosowanie art. 357¹ k.c.),

2) rozkład ryzyka na mocy wyroku sądu (uznając za zasadne zastosowanie art. 357¹ k.c. sąd skutkami nadzwyczajnej zmiany stosunków, tj. kursu CHF, obciąża obydwie strony, w miejsce przewidzianego umową pełnego ponoszenia tego ryzyka przez kredytobiorców, i kieruje się przy tym m. im. zakresem i przejrzystością uświadomienia kredytobiorcom ryzyka walutowego).

Skarżący nie wykazał, że mechanizm indeksacji w całości jest oczywiście abuzywny z powodu niedostatecznej informacji o ryzyku walutowym.

1c Sąd Okręgowy nie wywiódł swojego rozstrzygnięcia z kwestionowanej w skardze tezy, że umowa kredytu indeksowanego, upoważniająca bank do jednostronnego ustalania kursu waluty indeksacji, jest zgodna z naturą stosunku prawnego kredytu. Wprost przeciwnie, Sąd drugiej instancji uznał, tak samo jak skarżący, że postanowienie umowne uzależniające wysokość świadczenia od swobodnego uznania jednej ze stron jest sprzeczne z naturą stosunku prawnego (z powołaniem się na wyrok SN z 29 kwietnia 2015 r., V CSK 445/14). Jednak wbrew skarżącemu Sąd odwoławczy uznał, że po usunięciu postanowień o marży banku wysokość spłat już nie zależy od kursu kształtowanego przez pozwany bank, gdyż zależy od kursu średniego NBP.

W sprawie nie występują zagadnienia prawne powołane przez skarżącego wyżej w pkt 2.

2a W pkt 2a skarżący zawarł dwa powiązane zagadnienia prawne: czy po stwierdzeniu niedozwolonego charakteru postanowienia umowy, sprzecznej z naturą stosunku prawnego, przy założeniu mocy wiążącej tego postanowienia sąd powinien ocenić zgodność z naturą stosunku prawnego powstałego przez usunięcie niedozwolonego postanowienia oraz czy powinien z urzędu poinformować konsumenta, że po usunięciu niedozwolonego postanowienia skutek, do którego zmierza, jest możliwy tylko przy zrzeczeniu się ochrony wynikającej z prawa europejskiego. Pierwsze z tych zagadnień zmierza do odpowiedzi na pytanie, czy prawidłowe jest następujące rozumowanie:

1) prawo banku do jednostronnego ustalania kursu przy przeliczeniach walutowych czyni umowę kredytu indeksowanego sprzeczną z właściwością (naturą) stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.),

2) usunięcie marży banku z przeliczeń czyni umowę zgodną z naturą stosunku prawnego,

3) kredytobiorca będący konsumentem może wyrazić wolę związania niedozwoloną marżą (tj. zatwierdzić ją), a tym samym umowa jednak będzie niezgodna z naturą stosunku prawnego, lecz przez zatwierdzenie marży kredytobiorca pozbawia się ochrony wynikającej z prawa europejskiego.

Powyższy wywód skarżącego oparty jest na błędnym założeniu, że zatwierdzenie przez kredytobiorcę abuzywnych postanowień o marży uczyniłoby umowę w całości nieważną jako sprzeczną z istotą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.). Tymczasem zatwierdzenie abuzywnego warunku otwiera drogę do jego oceny w świetle reguł ogólnych, z wyłączeniem art. 385¹ i nast. k.c. Ewentualna nieważność tego warunku nie powodowałaby nieważności całej umowy kredytu, a jedynie nieważność tego warunku, czyli marży (art. 58 § 3 k.c.). Zatem ewentualne zatwierdzenie marży przez skarżącego nie miałoby wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, i w sprawie nie występuje zagadnienie, czy i jak został poinformowany o skutkach zatwierdzenia marży.

2b Sąd drugiej instancji nie uzupełnił stanu faktycznego wyłącznie w oparciu o zapisy w pisemnym protokole skróconym, lecz odwołał się do konkretnych, oznaczonych co do sekundy, fragmentów protokołu elektronicznego. Tym samym w sprawie nie ma potrzeby rozstrzygania, w jakim zakresie można oprzeć się na protokole skróconym, aczkolwiek oczywiste jest, że jeżeli do dokonania ustaleń wystarcza zapis w protokole skróconym, to nie ma potrzeby odtwarzania nagrania w postaci protokołu elektronicznego. Dowód z fragmentu protokołu skróconego powinien zostać przeprowadzony na rozprawie, aby strony mogły podnieść zarzut niezgodności lub niezupełności protokołu skróconego. W przypadku skierowania sprawy na posiedzenie niejawne stronom należy doręczyć odpis postanowienia dowodowego i wyznaczyć termin do ustosunkowania się do dowodów uzupełniających.

2c Poza art. 6 k.c. w postępowaniu cywilnym stosuje się art. 231 k.p.c., na mocy którego sąd może uznać, że sporne fakty można wyprowadzić z innych ustalonych faktów, np. z faktu podpisania oświadczenia. Skarżący nie zarzucił bezpodstawnego zastosowania art. 231 k.p.c. i w sprawie nie występuje

przedstawione zagadnienie. Ponadto, jak wskazano powyżej przy omówieniu podstawy wniosku oznaczonej jako 1b, zakres przedstawienia ryzyka walutowego nie jest istotny dla oceny ważności umowy, gdyż abuzywność poszczególnych postanowień umowy oraz ważność umowy zależą od jej treści.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. pozwanemu przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(Ł.W.)

[a.ł]